

Full adjunt Exercici de curs

Urbanística VIII

Els llocs i els temes emergents de projecte en la ciutat _mosaic _territorial

Laboratori: Barcelona metropolitana (Santa Coloma de Gramenet, cas d'estudi)

<http://urb8.50webs.com>

Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori, Universitat Politècnica de Catalunya

Curs 2011-12 QT ETSAV

Professor: Carles Llop. Col·laboradors: Xavier Matilla, Laura Font (doctoranda DUOT UPC)

Becari: David Balbás

Estratègies urbanes i territorials

Santa Coloma de Gramenet

laboratori

El procés de creixement dels municipis de la regió metropolitana i l'ocupació territorial de la mateixa, ha generat fortes disfuncions urbanístiques, ambientals i socials. Santa Coloma de Gramenet en l'espai del baix Besòs, és un territori que ha experimentat en la seva forma urbis, i en la seva urbanitat, els efectes d'aquests processos de la metropolitaneització successiva.

En lloc d'una nostàlgia sobre el territori perdut, el 'projecte de ciutat' exigeix una actitud renovada per fer front a les demandes socials de qualitat de vida, de qualitat urbana i de sostenibilitat ambiental.

Quines son les estratègies i les actuacions que s'estan desenvolupant des de la política urbanística municipal i des de les instàncies supramunicipals? Quins son els reptes urbanístics contemporanis? Quines estratègies o actuacions es podrien proposar de bell nou?

Per tal d'aprofundir en aquestes qüestions es proposa un exercici conjunt de curs, que faci un 'survey', una radiografia de l'estat de l'art del territori, mitjançant una **mirada analítica sobre els seus 'problemes' i 'oportunitats'** a l'escala de la ciutat i de la ciutat-regió metropolitana, pensat des de l'escala local i metropolitana al mateix temps.

Algunes informacions

Santa Coloma de Gramenet està situada entre Badalona, Sant Adrià de Besòs i Montcada i Reixach i està separada de Barcelona pel riu Besòs. Des de la plaça de la vila de Santa Coloma fins a la Plaça de Catalunya de Barcelona només hi ha 8 kms. Santa Coloma té accessos directes a les autopistes A7, C58, C31, la ronda de Dalt i el cinturó del Litoral. La línia 1 i la nova línia 9 del metro donen servei a diferents barris de la ciutat.

El fet topogràfic es determinant per entendre la ciutat. Situada a la vesant esquerra del Riu Besòs a la sortida del congost de Montcada i formada per la pròpia plana del Riu, la serralada de Marina al Nord i la Serra d'en Mena al Sud, el desnivell topogràfic defineix el caràcter i la vida dels diferents barris així com la seva formació.

Context Històric.

(Extret del Pla Especial de Protecció de Protecció del Patrimoni de Santa Coloma)

Els ibers són la primera civilització que s'assentà al territori de Santa Coloma, situats al cim del Puig Castellar des del segle VI fins a l'inici del segle II aC.

Als voltant del segle I aC. aparegueren les vil·les o cases de pagès romanes.

Als voltants de l'any 1000 les vil·les romanes de Santa Coloma possiblement evolucionen com a cases de pagès aprofitant les restes d'habitatges i les terres de conreu. Es tractava d'un poblament dispers i possiblement un petit nucli entorn del que serà la primera església del terme.

A mitjans del segle XVI es dona un creixement agrícola i sorgeix una classe pagesa benestant. Aquest enriquiment es reflecteix en la construcció o reforma d'algunes masies (com la Torre Pallaresa, Can Peixauet...)

El s XVIII es caracteritza pel creixement agrícola i demogràfic que es degué al progrés econòmic que es produí a Catalunya amb l'agricultura com a motor econòmic. Es desenvolupa l'explotació de la vinya, a la part baixa hi havia cultius de regadiu; a banda i banda del riu Besòs hi havia els horts i a les terres mes pantanoses s'hi conreava lli i cànem.

En el procés de canvi de segle, i després d'una gran inestabilitat social, Santa Coloma rebé els primers inicis d'industrialització. L'agricultura, però, seguia sent l'activitat productiva més important. En aquest període rebé també els primers immigrants de fora de Catalunya atrets per l'Exposició Universal de 1888.

En la dècada 1910-1920 es van produir a Santa Coloma tres fets que marcaren urbanísticament el futur del poble; L'edificació de la nova església parroquial, que va determinar una nova zona de creixement i va representar un punt de referència visual en el paisatge de la ciutat. La construcció del primer pont sobre el riu Besòs, que va trencar a partir dels anys 20 amb l'aïllament tradicional de Santa Coloma i va originar l'obertura de noves vies de comunicació. I la creació de l'*Empresa Nacional de Tierras* l'any 1916, que comprava propietats rústiques, les parcel·lava en finques de reduïdes dimensions, iniciant-se la urbanització de la zona de muntanya com a ciutat jardí. Alhora l'afluència de nous immigrants atrets per l'expansió econòmica que originà l'esclat de la IGM i les obres de l'Exposició Internacional de 1929 i del metro de Barcelona, van provocar un fort augment demogràfic. Santa Coloma va passar de tenir 2.728 habitants l'any 1920 a tenir-ne 12.930 l'any 1930. Aquesta primera forta onada d'immigració va

obligar la petita ciutat a realitzar una gran transformació urbanística. L'actual barri del Singuerlín i del Fondo són dues de les mostres més clares.

Després de la Guerra Civil el procés d'urbanització s'atura i els canvis dins de l'estructura del poble són irrellevants, tret del cas de les Cases Barates i Bon Pastor que l'any 1945 van ser segregats del terme municipal de Santa Coloma i annexionades a Barcelona.

A partir dels anys 60 la progressiva immigració que arriba, cada vegada en nombre més important va provocar un creixement densificat i desestructurat de manera tal que els polígons construïts en aquests anys d'intens creixement van sorgir sense cap mena de directriu conjunta i sense cap criteri coherent quant a aspectes bàsics. El resultat fou la construcció de grans blocs de pisos amb materials de mala qualitat i la densificació d'un territori topogràficament difícil i amb importants dèficits d'urbanització, d'equipaments, de serveis i espais lliures.

Per altra banda el barri del Fondo també fou integrament fruit de la immigració. La primera onada construí les seves humils casetes sense cap ordre, mentre que la segona, que arribà els anys 50 i 60, provocà un atapeïment total del barri sense cap control urbanístic. Les actuacions urbanístiques dels darrers anys han aconseguit posar fi al caos constructiu, rehabilitant i millorant el barri, alguns exemples en són la Plaça del Rellotge, Mossèn Jacint Verdaguer,...

En els últims anys, s'està portant a terme una actuació important de regeneració del tram urbà i natural de la ciutat. El cobriment de la B-20 originant el parc Europa, la construcció del parc de Can Zam i la recuperació dels marges del riu Besòs per a usos ciutadans configuren una de les majors extensions de zona verda de l'Àrea Metropolitana. La construcció de la Rambla, (un passeig central que travessa la ciutat) i els nous equipaments de modernes instal·lacions, com la Biblioteca Central i el Teatre Municipal Josep Mª de Sagarra, s'afegeixen al ja interessant patrimoni arquitectònic i històric de la ciutat.

Població (2010) 120.060 habitants

Superfície 7,0 Km²

Altitud 56m

Longitud 2,211275 °

Latitud 41,453089 °

Com procedir amb l'exercici?

En grups de 2 farem el següent treball que es detallarà en les sessions de tutoria de grup:

Procediment que seguirem

A Observar Anàlisi	B Comprendre Avaluació	C Actuar Proposta
-------------------------------------	---	------------------------------------

Fases de producció del treball

1 Impressions	5 Debilitats	6 Propostes
2 Dades	Amenaces	Estratègies
3 Documentació	Fortaleses	Actuacions
4 Referents	Oportunitats	

Productes que generarem

IMPRESSIONS + ATLAS	DAFO	QUADERN DE PROPOSTES
----------------------------	-------------	-----------------------------

Santa Coloma de Gramenet_laboratori

ATLAS I QUADERN DE PROJECTES

Estratègies urbanes i territorials

GUIA INDICATIVA

1 Impressions	5 Debilitats	6 Estratègies
2 Dades	Amenaces	Actuacions
3 Documentació	Fortaleses	
4 Referents	Oportunitats	

ANÀLISI

EX.:

1 Impressions

Itinerari

Quadern d'imatges

Primers apunts i Notes

Impressions: Ciutat heretada_Ciutat transformada
Ciutat fosca_Ciutat de clars-obscurs
Ciutat de grumolls_Ciutat heterogènia
Ciutat de ponts_Ciutat de desconexions
Ciutat de-pendent_centre Ciutat
Ciutat connectada_Ciutat dividida
Ciutat obrera_Ciutat dormitori
Ciutat densa_Ciutat de convivència
Ciutat compacte_Ciutat jardí
Ciutat comercial_Ciutat multicultural
Ciutat ferida_Ciutat roturada
Ciutat trencadís_Ciutat descompensada
Ciutat limitada_Ciutat de multirealitats
Ciutat d'oportunitats

2 Dades

Superfície Terme municipal

Altitud

Població (nombre d'habitants)

Area urbana

Timeline dels fets rellevants de la historia urbana

3 Documentació

El medi receptor_Territori suport

Terres i aigües

Topografies i seccions del territori

Sistemes naturals

Matriu biofísica

Inundabilitat

La formació urbana

Procés històric de formació de la ciutat
Teixits urbans i Morfologies urbanes
Barris
Les arquitectures de la ciutat i el territori
Formes del projecte urbà

Encaix territorial

Santa Coloma de Gramenet i la Regió metropolitana de Barcelona. Evolució
Santa Coloma de Gramenet i la Regió metropolitana de Barcelona. Estat actual
Santa Coloma de Gramenet i la Regió metropolitana de Barcelona. L'Arc metropolità
Santa Coloma de Gramenet en la cruïlla dels sistemes hidrogràfics de l'Anoia i el

Llobregat

Xarxes

Viaria
Ferroviària
Accessibilitat
Espais lliures urbans i territorials
Equipaments
Infraestructures abastament d'aigua
Infraestructures sanejament
Infraestructures telecomunicació
Infraestructures energètics

Fluxos

Mobilitat viaria i IMD
Mobilitat Peatonal, sendes

Paisatge i Patrimoni

Components del paisatge
Panoràmiques
Skylines
Enclaus visuals
Paisatge cultural
Àmbits degradats
Àmbits residuals

Factors mediambientals

Indicadors mediambientals i de sostenibilitat

Factors socioeconòmics

Dinàmica socioeconòmica del municipi
Perfil dels agents socials

Factors culturals

Espai públic, equipaments i patrimoni cultural, Activitats i accions

Planejament urbanístic i territorial

Planejament vigent

Marc normatiu

Polítiques urbanes

Model de ciutat i estratègies
Pla de barris

Gestió del projecte de ciutat

AVALUACIÓ DAFO

5 Debilitats Amenaces, Fortaleses_Oportunitats

EX.:

Processos de canvi i transformació territorial

Barreres naturals i artificials que fraccionen Santa Coloma de Gramenet

Incidències en la xarxa d'infraestructures i la mobilitat

Cicatris infraestructurals

Cruïlles urbanes i territorials

Relacions entre fragments (juxtaposició, Aïllament, Fracturació, Sobreposició, Repercussions)

Tensions, inèrcies, i expectatives urbanes i territorials

....

QUADERN DE PROPOSTES

6 Estratègies i Actuacions

EX.:

Cohesió urbana, transformacions urbanes, operacions de reforma, complertaments, extensió

Operacions viàries i de mobilitat

Articulacions Territorials, Portes i connectors

Articulació i adaptació mútua del Mosaic territorial, Integració espai natural

Projectes en el sistema d'espais lliures urbans

Operacions de centralitat

...

Links d'interès

Ajuntament

<http://www.grame.net/>

Informació urbanística Ajuntament

Consultar Plànol urbanístic

<http://www.gramenet.cat/principal/lajuntament/serveis/informacio-urbanistica/consultar-planol-urbanistic.html>

Propostes per una renovació política, urbanística i sociocultural

<http://www.grame.net/fileadmin/Files/Ciutat/INFORMEDic2010.pdf>

Territori i urbanisme

http://www.besos.cat/index_esp.htm

Registre de Planejament urbanístic de Catalunya

<http://ptop.gencat.cat/rpuportal/inici/ca/index.html>

IDESCAT

<http://www.idescat.cat/>

Bibliografia específica Santa Coloma de Gramenet

- Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, *Perifèria o marginalitat. Tres anys d'urbanisme municipal a Santa Coloma de Gramenet (1984-1987)*, edita l'Ajuntament, Santa Coloma de Gramenet, 1987.
- Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. Serveis de Projectes i Obres, *Ciutat dibuixada: ciutat construïda*, edita l'Ajuntament, Santa Coloma de Gramenet.
- Revista GRAMA, Santa Coloma de Gramenet, publicació periòdica de 1969 a 1983. Consultable a <http://www.diba.cat/xbcr/>

Mitjans de comunicació

Premsa escrita

- L'Ajuntament Informa (setmanal) _ Servei de Premsa y Comunicació (Ajuntament)
- El Mirall.net (mensual) _ Publicació gratuïta

Emissores

- GRAMA RÀDIO Emissora Municipal _ 107.4 FM
- Ràdio Tele-Taxi FM _ 97.7 FM _ <http://www.radioteletaxi.com/>

Televisió

- Tele Taxi TV _ canal 54 de l'UHF _ <http://www.teletaxi.tv/>